

Energetski djelotvorna rekonstrukcija Bračka

Dvorac se preuređuje u regionalni centar izvrsnosti i znanja za energetske učinkovitost i obnovljive izvore energije, što je primjer kako se može dvorcu dati novi život, slijedeći poslovne, edukacijske i tehnološke potrebe 21. stoljeća

Eksperimentalni projekt niskoenergetske obnove

U Hrvatskoj do sada nije postojao regionalni centar izvrsnosti i znanja za energetske učinkovitost i obnovljive izvore energije. Uspostavom centra u dvorcu Bračak, nadograđuje se europski koncept poticanja poduzetništva u održivom korištenju energije, naobrazbi, promociji i savjetovanju, kad je riječ o suvremenim tehnologijama u području energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije.

Energetski centar Bračak zamišljen je kao vodeće mjesto okupljanja domaćih energetske stručnjaka, potencijalnih investitora, relevantnih institucija, predstavnika županija, državnih ministarstava i pojedinaca. Centar će pružiti stručnu potporu u oživotvorenju energetske i razvojnih strategija svim hrvatskim županijama, gradovima i općinama, ali i području Jugoistočne Europe. Nositelj projekta je Krapinsko-zagorska županija, uz potporu deset županija Republike Hrvatske, svih hrvatskih energetske agencija te niza suradničkih institucija iz Hrvatske i inozemstva. Projekt se sufinancira novcem iz Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU te Regionalne energetske agencije sjeverozapadne Hrvatske.

Osim ureda, prostora za prezentacije i održavanje radionica, u dvorcu će biti demonstracijski i izložbeni prostor, u kojem će se pokazati sve primijenjene mjere energetske učinkovitosti na dvorcu. Budući da će dvorac zadovoljiti B energetske razred, prezentirat će uređenje povijesnih zgrada pod zaštitom uz ugradnju suvremenih tehnologija kojima utječemo na povećanje energetske učinkovitosti i smanjenje potrošnje energije i vode. Dvorac Bračak eksperimentalni je projekt koji će nakon nekoliko godina pokazati stvarnu trajnost takvog projekta i realnu primjenu takve metode u obnovi i revitalizaciji dvoraca i drugih povijesnih građevina.

Dosadašnja iskustva europskih zemalja i početna hrvatska iskustva u energetske učinkovitoj obnovi i novoj izgradnji izazov su današnjega doba. Problem je veći i složeniji, kad se radi o obnovi zaštićenih kulturnih dobara, pri čemu se očekuje primjena suvremenih tehnoloških mogućnosti u uvjetima brojnih ograničenja zbog zahtjeva očuvanja graditeljske autentičnosti i nenarušavanja identitetskih vrijednosti povijesnih zgrada. Dvorac Bračak, rekonstruiran prema niskoenergetskim standardima gradnje, postat će primjer dobre prakse u području energetske učinkovite rekonstrukcije povijesnih zgrada, primjer promicanja zaštite kulturnoga nasljeđa i energetske učinkovitosti važne za očuvanje i unapređenje graditeljskoga nasljeđa te gospodarski razvoj Republike Hrvatske.

Napisali: akademik **Mladen Obad**
Šćitaroci i prof. dr. sc. **Bojana Bojanić**
Obad Šćitaroci

Jedini izlaz za sprečavanje daljnjeg propadanja dvoraca i povijesnih zgrada jest njihovo suvremeno korištenje. Nasljeđe koje se ne koristi osuđeno je na nestajanje. Mora biti uključeno u svakodnevni život i svoj ambijent – naselje i krajolik. Dvorac Bračak je od 2008. prazan, bez namjene. Njegovo je propadanje u posljednjih osam godina bilo brzo, pa se radilo na osmišljavanju novoga života. Danas se dvorac preuređuje u Energetski centar Bračak, regionalni centar

Izaslanstva Europskog
udruženja dvoraca -
UEHHA u dvorcu Bračak,
2008.

Izvor: Acquis, 2008.

Novi život zagorskoga dvorca grofova Kulmera

Pogled na dvorac s jugozapada

Izvor: Acquis, 2008.

izvrsnosti i znanja za energetske učinkovitost i obnovljive izvore energije. Nema potrebe graditi nove zgrade, kad stare i neiskorištene propadaju.

Suvremena namjena koja očekuje dvorac Bračak primjer je jednog od mogućih načina korištenja dvoraca i povijesnih zgrada, kad ostanu bez izvorne namjene ili neke druge namjene koja ih je očuvala tijekom zadnjih sedam desetljeća. Nova namjena dvorca Bračak primjer je kako se može dvorcu dati novi život, sljedeći poslovne, edukacijske i tehnološke potrebe 21. stoljeća.

Iako ne postoji vizija na državnoj razini o obnovi i revitalizaciji dvoraca, rijetki su, ali hvalevrijedni pojedinačni

slučajevi koje pokreću ili potiču županije u namjeri da mrtvi kapital dvorca postane nositelj novih aktivnosti i razvoja lokalne sredine u kojoj se dvorac nalazi. Iako bismo željeli da svi dvorci budu muzeji i slične ustanove kulture, to nije realno. Prihvatljiva je svaka namjena koja će očuvati autentičnost dvorca kao građevine, unaprijediti njegovo stanje, omogućiti financijsku održivost te pokrenuti razvoj kraja. Došlo je vrijeme kad se obnova i revitalizacija dvoraca ne smiju prepustiti stihiji, pojedinačnim slučajevima ili rijetkim poticajima i prijedlozima, neovisno otkuda dolazili. U protivnom ćemo izgubiti mnoštvo dvoraca i povijesnoga graditeljskog nasljeđa, ostat će samo

ruševine kao dokazi našeg nemara i omalovažavanja hrvatskoga povijesnog kulturnog nasljeđa.

Vizija revitalizacije dvoraca na nacionalnoj razini zadnji je put napravljena 1970., kad je akademkinja Anđela Horvat vodila izradu studije "Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske – stanje i mogućnosti njihova uključanja u suvremeni život", tadašnjega Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture. Gotovo pola stoljeća nakon toga pokušavamo ponovno pokrenuti slična strateška promišljanja – osuvremenjena i usklađena s današnjim mogućnostima i potrebama. Mnogo je i europskih iskustava, dragocjenih za sustavnu revitalizaciju dvoraca.

Dvorac, razglednica, prije 1945.

Izvor: Gordana Gregurić

» Na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, uz potporu Hrvatske zaklade za znanost, provodi se znanstveni projekt "Prostorni i urbanistički modeli za revitalizaciju i unapređenje kulturnog nasljeđa". Jedna od istraživačkih tema posvećena je revitalizaciji dvoraca. Istražuje se primjena metode urbanizma nasljeđa, koja se sastoji od prepoznavanja čimbenika identiteta, utvrđivanja kriterija za očuvanje i nove zahvate, utvrđivanja povijesnih modela revitalizacije i postavljanja novih scenarija revitalizacije kulturnoga nasljeđa. Najnovija obnova dvorca Bračak nije dio spomenutog istraživačkog projekta, ali se uklapa u osnovnu zamisao revitalizacije hrvatskih dvoraca.

Dvorac Bračak nalazi se na istaknutom brežuljku s pogledom na jug prema Oroslavju, Stubičkim Toplicama i Donjoj Stubici. Pogled završava na vrhovima Medvednice. Smješten je na cesti koja spaja Zabok preko Bedekovčine sa Zlatar-Bistricom. U neposrednoj blizini podno dvorca u tijeku je izgradnja nove brze ceste koja će spajati dvije autoceste u sjeverozapadnoj Hrvatskoj: krapinsku i varaždinsku. Bračak je od Zagreba uda-

— — — — —

***Nekadašnje imanje
Obračak i Prilesje kupio je
grof Milan Kulmer 1887.,
kad se oženio Beatom
pl. Türk; iste je godine
započeo s gradnjom dvorca***

— — — — —

Grb obitelji Kulmer na pročelju dvorca

Izvor: REGEA, 2015.

ljen 47 kilometara, od Varaždina 65, a od Krapine samo 21 kilometar. Dobar prometni položaj pridonijet će njegovu dobrom korištenju.

Dvorac grofovske obitelji Kulmer

U dvorcu će biti mala izložba o povijesti dvorca iz vremena kad su u njemu živjeli grofovi Kulmeri, koji su i izgradili današnji dvorac. Stare fotografije, ostaci pokućstva i ostalih predmeta (koliko će se moći prikupiti) podsjećat će na nekadašnji život u dvorcu i prostoru oko njega. U tijeku je i snimanje filma o obitelji Kulmer i povijesti i arhitektonskim obilježjima dvorca te njegovoj najnovijoj obnovi.

Nekadašnje imanje Obračak i Prilesje kupio je grof Milan Kulmer 1887., kad se oženio Beatom pl. Türk iz Karlovca. Iste je godine započeo s gradnjom današnjega dvorca. Ranije je postojala stara kurija na plemićkom posjedu koji se spominje od kraja 16. stoljeća. Od tada do Kulmerovih krajem 19. stoljeća, zabilježeni su kao vlasnici obitelji Patačić, Zaboky, Vojkffy, Černkor, Konotoj i Čegel.

Nakon Drugoga svjetskoga rata u

dvorcu je od 1947. smještena dječja bolnica za plućne bolesti, koja je u dvorcu i dvije bivše gospodarske zgrade bila do 2008. Tada je u neposrednoj blizini, istočno od dvorca, na mjestu nekadašnjih gospodarskih zgrada izgrađena nova Opća bolnica Zabok, koja je odnedavno i bolnica za hrvatske veterane. Nakon iseljenja dječje bolnice dvorac je bio napušten i iz godine u godinu ubrzano propadao. Radovi na obnovi i preuređenju u energetske centar započeli su 2015. Ugovorom između Opće bolnice Zabok

Dvorac Bračak je od 2008. prazan, bez namjene i njegovo je propadanje u posljednjih osam godina bilo brzo

očuvane. Na jednoj je gredi kurije urezana godina 1712., što ukazuje da je tada građena. Zabilježeno je to prilikom gradnje današnjega dvorca od 1889. do 1890., kad je kurija srušena, a drvena građa upotrijebljena za gradnju dvorca.

U literaturi se spominje da je nacrt za gradnju dvorca potpisao ing. A. Seć iz Zagreba, međutim, za sada nema podrobnijih podataka, niti izvornoga nacrt. Dvorac je jednokatna zgrada s tlocrtom u obliku slova L s poligonalnim dvokatnim tornjem na spoju dva krila.

Pogled s juga na dvorac i perivoj, prije 1945.

Izvor: Gordana Gregurić

Pogled s juga na dvorac i perivoj, 1950-ih

Izvor: Gordana Gregurić

i Regionalne energetske agencije sjeverozapadne Hrvatske te uza suglasnost Krapinsko-zagorske županije, Agencija je dobila na upravljanje i korištenje dvorac Bračak sljedećih 15 godina.

Obitelj Kulmer posjedovala je Bračak nepuna šest desetljeća: od 1887. do 1945. Drugi svjetski rat i promjena političkog sustava nisu bili naklonjeni dvorcima i plemićkim posjedima, pa su imanja oduzeta njihovim vlasnicima. Osim Bračka, obitelj Kulmer posjedovala je još dvorce Popovec u Hrvatskom zagorju (nedaleko Krapine), Cernik pokraj Nove Gradiške i Šestine u blizini Zagreba te nekoliko kuća u Zagrebu.

Obitelj Kulmer potječe iz Koruške u južnoj Austriji, odakle njezini članovi dolaze u Hrvatsku od 16. stoljeća kao časnici u Vojnu krajinu. Obitelj se prvi put spominje 1302., barunat dobivaju 1654., hrvatski indigenat im je potvrđen 1722., a grofovstvo stječu 1862. godine. Prvi Kulmer koji se stalno nastanio u Hrvatskoj bio je Ivan Josip (1710.-1749.) koji se oženio Reginom barunicom Patačić od Zajezde. Ženidbama su se Kulmeri povezali s uglednim hrvatskim plemićkim obite-

ljima: Patačićima od Zajezde, Sermageima od Medvedgrada i Šestina, Oršićima Slavetićkim, Erdödyjima od Monyorókeréka i Moslavine, Draškovićima Traškočanskim, Vranczyany-Dobrinovićima, barunima Hellenbach i drugima.

Dvorac Bračak izgradio je Milan Emil (1862.-1941.), sin generala i prvoga grofa u obitelji, Miroslava (1814.-1877.) i Aleksandrine rođ. grofice Erdödy (r. 1829.). S Beatom pl. Türk iz Karlovca Milan Emil imao je sinove Aleksandra i Miroslava ml. Dva brata Milana Emila bili su Miroslav "Šestinski" (1860.-1943.) i Ljudevit (1855.-1933.), oženjen Franjicom rođ. barunicom Hellenbach.

Sin Aleksandar (1890.-1965.) rođen je u Bračku i naslijedio je dvorac Cernik u Slavoniji, kojeg je nedavno, u sklopu vraćanja oduzete imovine, naslijedila njegova unuka Barbara. Miroslav ml. živio je u Bračku i nije imao djecu.

Plemićki posjed Bračak zauzimao je površinu približno 100 hektara. Na tom starom plemićkom imanju još od 16. stoljeća postojala je drvena kurija, kakve su u to doba uglavnom građene u Hrvatskom zagorju. Malobrojne su još

Današnjim preinakama čuvaju se glavna graditeljska obilježja, ali se zgrada prilagođava suvremenim potrebama i tehnologiji, što će omogućiti trajnost. Zgrada se obnavlja prema niskoenergetskom standardu, uz korištenje obnovljivih izvora energije, koliko je moguće. U četiri etaže dvorca (podrum, prizemlje, kat i potkrovlje) na raspolaganju je 1590 m². U podrumu je edukacijsko-prezentacijski centar, u prizemlju restoran s pomoćnim prostorijama, na prvom su katu uredski i izložbeno-edukacijski prostori Agencije, a potkrovlje je namijenjeno poduzetničkom centru.

Perivoj – dio uređenja cjeline

U dvorski sklop Bračka, kao i svih drugih dvoraca, ulaze i perivoj, gospodarske zgrade, šume i poljodjelske površine. Dvorac i perivoj su sačuvani, a na mjestu gospodarskih zgrada izgrađena je nova bolnica. Šume su djelomično sačuvane, a nekadašnje poljodjelske površine doživjele su izmjene zbog nove izgradnje. Ipak, cjelina dvorca, perivoja i šume na strmom brežuljku očrtava još uvijek pejzažni krajolik. Uslijed dugogodišnjeg ne-

» održavanja perivoj je prerastao u šumu, pa je potrebna temeljita obnova, da bi se oživjela nekadašnja pejzažno-romantičarska perivojna kompozicija.

Perivoj je podignut istodobno s izgradnjom dvorca, dakle oko 1890. Do tada je na tome mjestu bila oranica, o čemu svjedoče podaci iz zemljišnih knjiga. Perivoj je uređen neposredno uz tadašnju šumu hrasta kitnjaka i običnoga graba, autohtonu šumsku zajednicu, uobičajenu u nižim brežuljkastim predjelima Hrvatskoga zagorja. Prema katastarskim kartama s početka 20. stoljeća, perivoj je zauzimao 3,38 hektara. U njemu je bilo jezero veliko otprilike 1200 m². Popisivanjem drveća u perivoju 1970-ih godina, osim autohtonih vrsta (hrasta kitnjaka i običnoga graba) utvrđena su brojna stabla, uobičajena u perivojnoj arhitekturi u drugoj polovici 19. stoljeća, kao što su autohtone smreke i egzotično drveće: katalpa, ginko, američka platana, trnovac (gledičija) i dr.

Danas je perivoj stopljen sa šumom, perivojna obilježja teško se raspoznaju, a dvorac se ne vidi jer je vegetacija zatvorila pogled. Potrebni su hrabri potezi na uređenju i revitalizaciji perivoja na tragu stare engleske poslovice koja kaže da vrtlar mora imati hrabro srce i oštru sjekiru. Perivoj nije šuma, pa je prilikom obnove nužno uklanjanje većine samoniklih stabala, sadnja starih vrsta i otvaranje nestalih vizura/pogleda na dvorac. Također je sjećom samoniklih stabala potrebno otvoriti pogled iz dvorca u krajolik, kao i na perivoj.

Kartografska dokumentacija omogućuje rekonstrukciju nestalog perivoja, nipošto suvremeni redizajn. Obnova dvorca neće biti cjelovita, dok se ne obnovi i perivoj, ali u skladu sa suvremenim načelima zaštite i obnove povijesne perivojne arhitekture. To podrazumijeva utvrđivanje izvorne perivojne kompozicije pejzažno-romantičarskih obilježja. Identitetske vrijednosti valja obnoviti i afirmirati, što uključuje rekonstrukciju tlocrtne kompozicije šetnica, otvaranje vizura, rekonstrukciju perivojnih interijera (estetski zadovoljavajući odnos visokih nasada i travnjaka), sadnju nestalih vrsta. Posebno brižno valja rješavati pješačke površine i pristupe dvorcu, neposredno okruženje oko dvorca pješačkim površinama i nasadima cvijeća i cvjetnoga grmlja u duhu historicističke kompozicije. Bilo kakva tehnička rješenja koja će zadovoljiti samo formalno-pravne zahtjeve pristupačnosti dvorcu bez estet-

Detalj stubišnog prozora

Izvor: Acquis, 2008.

Kartografska dokumentacija omogućuje rekonstrukciju nestalog perivoja, nipošto suvremeni redizajn

Stubište

Izvor: Acquis, 2008.

ske-oblikovnih vrijednosti i sagledavanja dvorca i perivoja kao nedjeljive cjeline, zasjenit će dobru namjeru cijeloga projekta obnove i revitalizacije dvorca.

Dvorac Bračak ima priliku postati dobar primjer u svim aspektima revitalizacije dvorca i povijesnih zgrada – a ne samo s motrišta energetske učinkovitosti.

Obnova i revitalizacija kulturnoga naslijeđa – bez obzira na to radi li se o dvorcima, drugim povijesnim zgradama, arheološkim nalazištima, tradicijskoj ili fortifikacijskoj arhitekturi, povijesnim naseljima ili općenito kulturnom krajoliku – uvijek se mora cjelovito sagledavati sa svih relevantnih motrišta, da bi se očuvala, afirmirala i obnovom vratila izgubljena ili izbljednula autentičnost. To je jedina prihvatljiva suvremena metoda obnove i revitalizacije graditeljskog i kulturnog naslijeđa.

Obnova dvorca Bračak i njegova perivoja ne smije biti sama sebi svrha, već dvorac i perivoj moraju postati i svojevrsni prostor društvenosti, namijenjen javnosti, poštujući pravila ponašanja u prostoru. Dvorac Bračak kao regionalni centar izvrsnosti i znanja za energetske učinkovitost i obnovljive izvore energije trebao bi preuzeti i ulogu društvenog središta lokalnoga kraja, nudeći obrazovne i druge programe koji će privući posjetitelje i iz drugih krajeva. Ako se to uspije, bit će ispunjena njegova misija i u pogledu trajnosti započetih aktivnosti i nastavka života staroga plemićkoga posjeda, gdje se nekoć živjelo, radilo, vodilo gospodarenje i provodio društveni život. Takvu višenamjensku ulogu očekujemo od dvorca Bračak. ●

Broj 61 • godina X • prosinac 2016.

Lagreb moj grad

CIJENA 20 kn

*Sretan Božić i
nova godina!*

ISSN 1846-4378

01216

PRETPLATITE SE na

Zagreb moj grad

ŽELITE LI SE PRETPLATITI NA ČASOPIS ZAGREB MOJ GRAD?

Godišnja pretplata za tiskano izdanje (4 broja) koje šaljemo na Vašu kućnu adresu iznosi **80 kuna**.

Godišnja pretplata za PDF izdanje (4 broja) koje šaljemo na Vašu e-mail adresu iznosi **50 kuna**.

Novi pretplatnici dobivaju jedan časopis iz 2016. na dar.

Iznos možete uplatiti uplatnicom na adresu **Bibra izdavaštvo, Tomislavov trg 21, 10000 Zagreb** ili na žiroračun: **HR5124000081110046478**.

Molimo da nam svakako pošaljete i svoju adresu na mail **bibra.izdavastvo@zg.t-com.hr** ili fax **01/4880 555** ili poštom ispunjeni obrazac:

ime i prezime

adresa stanovanja

e-mail adresa

telefon

PRETPLAĆUJEM SE NA:

Potpis

☐

4 broja tiskanog izdanja, **80 kn**

☐

4 broja PDF izdanja, **50 kn**

Časopis *Zagreb moj grad* dobio je 2011. godine preporuku Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta i Gradskog ureda za kulturu, obrazovanje i sport da se koristi kao dopunska literatura u nastavi hrvatskoga jezika i književnosti, povijesti, likovne kulture, glazbene umjetnosti i drugih oblika nastave, kao što su projektna nastava ili interdisciplinarni oblici rada u školama. Časopis se preporučuje i školskim knjižnicama.

Foto: Mario Gigović

Impresum

Izdavač: **BIBRA izdavaštvo d.o.o.**
Trg kralja Tomislava 21, Zagreb
Tel./fax: 01/4880 555
e-mail: bibra.izdavastvo@zg.t-com.hr
www.zagrebmojgrad.hr

Direktorica i glavna urednica:
Biserka Rajković Salata

Grafička urednica: **Nera Orlić**

Redaktura i lektura: **Diana Kućinić**

Novinari: **Milka Babović,**
Marijan Lipovac,
Diana Kućinić

Suradnici: **dr. sc. Snješka Knežević,**
dr. sc. Darija Vranešić Bender,
dr. sc. Irena Kraševac,
Dunja Majnarić Radošević,
akademik Mladen Obad
Šćitaroci,
dr. sc. Marina Bagarić,
akademik Tonko Maroević,
s. Lina Slavica Plukavec,
dr. sc. Arijana Koprčina
dr. sc. Dragan Damjanović
dr. sc. Željka Čorak

Fotografi: **Ines Novković, Branko Hrkač,**
Saša Novković

Marketing: **Redakcija**

Tisak:

GRAFING
OFFSET & DIGITAL PRINT

Časopis je realiziran uz potporu Grada Zagreba